

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواران

مدرسه علمیه ی الزهراء (سلام الله عليها) فریدن

موضوع :

استاد راهنما :

جناب آقای هدایت الله فرح بخش

پژوهشگران :

زهرا باقری ، زینب رجبی ، زلیخا خلیلی ، مرضیه محمدیان ، نرگس بیگلری

تاریخ :

مهرماه ۱۳۹۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

حضرت علی (علیه السلام) عالی ترین نمونه انسانیت است. زندگانی ایشان در زمینه های همسررداری - فرزندداری - حکومتداری و... سرشار از بزرگی سعادت و انسانیت است. در زندگی حضرت (علیه السلام) اصولی حاکم بود از جمله اهمیت ایشان به عبادت - عبادت ایشان تلاشی بود برای پیوند دادن زندگی با خیر و نیکی و مبارزه با فساد و جهاد در برابر هوای نفس و قیام در برابر همه بیدی های آن روزگار. از دیگر اصولهای حاکم توجه به اصول همسررداری بود ایشان معتقد بودند که همسررداری امری است دو طرفه لذا تمام تلاش خویش را برای ایجاد یک زندگی آرام در کنار رضایت همسر انجام دادند. یکی دیگر از اصول درخشنده زندگی حضرت (علیه السلام) اهتمام به تربیت فرزند بود که ایشان از هر فرصتی برای تربیت فرزندان خود و آموزش حقوق و انتقال تجربیاتشان استفاده میکردند. یکی دیگر از اصول قابل توجه در زندگی ایشان سلوک سیاسی بود که با توجه به دور بودن از خلافت که حق اصلی ایشان بود از تلاش برای پیشبرد اهداف سیاسی اسلام دست برنداشتند. و یکی دیگر از اصول و ریشه هایی که در زندگی آن حضرت (علیه السلام) جلوه گر بود اهمیت به اقتصاد بود که ایشان تلاش میکردند اقتصاد در مسیر اعتدال حرکت داده شود و امور معنوی را در پیشبرد اقتصاد دخیل داده شود. از جمله اصول اجتماعی حاکم بر زندگی حضرت (علیه السلام) توجه به فضایل اخلاقی بسیاری از جمله عدالت - شجاعت - حلم و گذشت.... بود که نقش موثری در معرفی سیره آن حضرت (علیه السلام) داشتند.

کلیدواژه:

اخلاق ، اجتماع ، امام

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
فصل اول : شخصیت امیرالمومنین علی (علیه السلام)	
۲	مختصری از زندگانی امیرالمومنین علی (علیه السلام)
۳	مفهوم شناسی
فصل دوم : اخلاق فردی و خانوادگی حضرت	
۴	عبادت علی (علیه السلام)
۵	اخلاص علی (علیه السلام)
۵	زهد علی (علیه السلام)
۶	همسررداری در خانه علی (علیه السلام)
۱۱	چگونگی تربیت فرزند
۱۳	اصول حاکم بر زندگی علی (علیه السلام)
فصل سوم : سلوک سیاسی امام علی (علیه السلام)	
۱۵	پیش از خلافت
۱۶	علت سکوت حضرت برای خلافت
۱۷	سلوک سیاسی امام علی (علیه السلام) در زمان خلافت
۱۷	دو روش سیاسی ناهمگون (علی (علیه السلام) و معاویه)
۱۸	امام و مسائل سیاسی
فصل چهارم : اخلاق اجتماعی	
۲۰	اخلاق اجتماعی
فصل پنجم : اقتصاد جامعه از نگاه حضرت علی (علیه السلام)	
۲۵	تأمین نیازهای اقتصادی در برنامه مؤمن
۲۵	ارزش ایثار اقتصادی و آخرت گرایی
۲۵	عدالت اقتصادی امام علی (علیه السلام)
۲۶	اهداف امام در وصیت اقتصادی
۲۶	ریشه یابی تنگناهای اقتصادی از منظر حضرت
۲۶	اقتصاد کشاورزی از نگاه حضرت در زندگی
۲۷	منابع درآمد امام علی (علیه السلام)
۲۷	وظیفه ی دولت در برنامه ریزی اقتصادی
۲۸	موانع تحقق عدالت اقتصادی
۲۸	نیازمندان جامعه صاحب حق
۲۹	یاری خواستن از خداوند در مشکلات اقتصادی

۲۹ اقتصاد در زندگی شخصی حضرت
۳۰ برخورد اخلاقی امام علی (علیه السلام) در امور سیاسی
۳۰ بررسی مظلومیت حضرت علی (علیه السلام)
۳۲ نتیجه گیری
۳۳ فهرست منابع

تأمین حقوق نیازمندان جامعه ، از جمله نیازها و تأمین منابع مالی و حمایت همه جانبه از آنها است که حمایت از محرومان در جامعه به معنای از بین بردن فقر در جامعه است چون علاوه بر احساس امنیت شهروندان و اطمینان به حمایت دوران رنج و ناتوانی می توان از آنها در کار تولید استفاده نمود و با وادار شدن در صحنه ی اقتصاد می توان رقابت های سالم را به وجود آورد که حضرت علی (علیه السلام) برای افراد جامعه حق حیات و حق معاش را شمرده است . که حق زنده ماندن و استفاده از مواهب طبیعی را شامل می شود^۱ که در قرآن چنین آمده است « **والذین فی اموالهم حق معلومٌ للسائل و المحروم** »^۲ .

یاری خواستن از خداوند در مشکلات اقتصادی :

امیرالمؤمنان مولای متقیان با بیانی شیوا و رسا چنین می فرمایند : « خدایا ابرویم را با بی نیازی نگهدار ، و با تنگدستی شخصیت مرا لکه دار مفرما ، که از روزی خواران تو روزی خواهم و از بدکاران عفو و بخشش می طلبم ، مرا در ستودن آن کس که به من عطایی فرمود موفق فرما ، در صورتی که در پشت پرده ، اختیار هر بخشش و دریغی در دست توست و تو بر همه چیز توانایی^۳ » .

اقتصاد در زندگی شخصی حضرت :

مسکن و لوازم خانه :

پیامبر جهیزیه ای برای حضرت فاطمه (سلام الله علیها) تدارک دیدند که با پول مهریه ی ایشان بود . ابن شهر آشوب چنین می فرماید : « مهریه ی حضرت که به جهیزیه ی تبدیل گردید از جمله پیراهن زنانه به هفت درهم ، روسری بلند به چهار درهم ، قطنه مشکی خیبری ، تخت مخصوص عربی که از چوب و لیف خرما می ساختند ، دو تشک که یکی پشمی و دیگری از لیف خرما بود ، چهار بالش که از پشم و لیف خرما پر شده بود ، پرده خانگی ، حصیری برای فرش کردن خانه ، آسیاب دستی ، کاسه مسی ، مشکی از پوست ، کاسه ای چرمی برای شیر ، ظرف آب ، آفتابه برای وضو و دست شویی ، دو بازو بند نقره ای و چند کوزه سفالین » .

امام علی (علیه السلام) در وصف زندگی خویش چنین بیان می کنند : « با فاطمه ، دختر رسول خدا (صلی الله علیه و آله وسلم) ازدواج کردم ، در حالی که تشکی به جز یک پوست گوسفند ، که شب ها بر آن می خوابیدیم و روزها بر آن به شتر علوفه می دادیم ، نداشتم ، و خدمتکاری جز فاطمه نداشتم » .

مخارج خوراک :

امام در سادگی و قناعت زیادی در خوراک به سر می بردند به طوری که گفته شده نان جو در حالی که خشکی و سفتی آن به حدی بود که باید برای تکه تکه کردن آن از زانو کمک می گرفتی و

۱- علی اکبر ، ارشاد ، دانشنامه ی امام علی (علیه السلام) ، ، صص ۹۲-۹۱ .

۲- سوره ناریات ، آیه ۱۹ .

۳- نهج البلاغه ، خطبه ۲۲۵ .

همواره می فرمودند « دوست ندارم به جز چیزی که بدان علم دارم ، چیز دیگری را به شکم وارد کنم » .

نان خورشت امام غالباً سرکه ، نمک ، مایعات چرب گیاهی و جانوری ، شیر و خرما بود و گوشت را فقط برای عمل به سنت قربانی می خوردند اما دیگران را با نان گندم و گوشت اطعام می داد .

مخارج پوشاک :

پوشاک که محافظ گرما و سرماست امام در آن نیز حد اعتدال را رعایت می نمودند که لباس های حضرت سه قسمت بود یک شلوار بلند که تا نصف ساق بود و پیراهن که تا روی پا بود و یک دوش انداز از جلو تا روی سینه و از پشت تا روی باسن را می پوشاند که جنس آنها معمولاً از کرباس یا پشم و رنگ آن سفید و ارزش آن سه یا چهار درهم بود تا جایی که راه داشتند لباس را وصله می زدند و کسانی که از کهنگی یا سادگی لباس ایراد می گرفتند می فرمودند : « این لباسی است که مومنان از آن بهره می گیرند و قلب را خاشع و نفس را رام می سازند و عورت را بهتر می پوشانند و نیاز را برآورده می کنند^۱ » .

برخورد اخلاقی امام علی (علیه السلام) در امور سیاسی :

حضرت علی (علیه السلام) آینه ی تمام نمای پیامبر بودند همان طور که در امور اقتصادی و اجتماعی و خانوادگی مرد نمونه و الگوی بشریت بوده اند در امور سیاسی نیز نقش به سزا و کارآمدی ایفا نمودند چه بسا حضرت امیرمومنان در امور سیاسی با بینشی عمیق و متفکرانه عمل نموده اند در نامه های ایشان به پسر عزیزشان امام حسن مجتبی (علیه السلام) ، نامه های ایشان به مالک اشتر و عکس العمل های خود حضرت در امور جنگ و سیاست نشان از والا بودن ارزش امور سیاسی در حکومت بوده است امروزه با فراگیری و به کارگیری پندهای حکیمانه ی حضرت می توان جامعه نیکو و اصلاح یافته ای را در عرصه قرار دارد .

بررسی مظلومیت حضرت علی (علیه السلام) :

در مظلومیت حضرت علی همین بس که مردی که در خانه کعبه به دنیا آمده و در محراب مسجد به شهادت رسیده به ایشان افترا بزنند و جاهلان بگویند مگر علی نماز می خواند ، در مظلومیتشان همین کافی است که پیامبر بارها او را ولی خود خواند و دختر پاره ی تنش را به همسر ایشان درآورد اما مردم چگونه پاسخ دادن ۲۵ سال حضرت را خانه نشین کردند ، درب خانه اش را آتش زدند ، همسرش را در مقابل چشمانش پرپر کردند و فرزند محسنش را ندیده شهید کردند ، در طی ۵ سال خلافتشان مردم تحمل شنیدن دردهای علی را نداشتن ، مظلومیتشان همیشه باعث نگرانی پیامبر گردیده بود چه بسا پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) بر این امر گریه نمودند در سکرات موت رسول خدا

۱- علی اکبر ، رشاد ، دانشنامه ی امام علی ، ج ۷ (اقتصاد) ، صص ۲۷۸ - ۲۷۲ .

رو به علی (علیه السلام) کرد و فرمودند : « یا علی! انت المظلوم بعدی و أنا خصمٌ لمن انت خصمه یومَ القیامه ؛ ای علی تو بعد از من مظلوم خواهی بود و من روز قیامت دشمن کسی هستم که تو دشمن او باشی^۱ » .

و در جایی دیگر آمده است که روزی پیامبر خدا شروع کرد به گریه کردن ، کسی عرض کرد : یا رسول الله چه شده : فرمودند : « آخرین جبرئیل انهم یظلمونه و یمنعون حقه ، و یقاتلونه و یقتلون و لدّه و یظلمونهم بعده ؛ جبرئیل مرا خبر داده که آن قوم به او (علی) ظلم می کنند از حق خودش او را منع کنند با او می جنگند بچه هایش را می کشند و در حق فرزندان پس از خود هم ستم روا می دارند^۲ » .

مظلومیت ، تنها در این نیست که انسان به وسیله گروهی ظالم و جبار ، پیمان شکن و بی وفا و در پیکاری نابرابر شهید گردد بلکه یکی از دردناکترین نمونه های مظلومیت این است که مدیری لایق و فرماندهی توانا و خبیر و آگاه و سیاستمداری هوشیار و خوش فکر در میان گروهی گرفتار شود که شایستگی و لیاقت همراهی با او را نداشته باشند . هر چه او می گوید ، بر خلاف آن رفتار می کنند و هر قدر به آنها هشدار می دهد به حرکت در نمی آیند . جمعیتی پراکنده ، نادان ضعیف و سست و بی اراده .

گرفتار شدن چنان رهبری ، در چنگال چنین پیروانی ، سبب می شود که ارزش مکتب و افکار او فراموش گردد و حتی بعضی از بی خبران او را متهم به عدم شایستگی کافی در مدیریت و رهبری کنند .

این یکی از بزرگترین مظلومیت هاست و این همان است که امیرمومنان علی (علیه السلام) در عصر و زمان خود به آن گرفتار شد . و در خطبه های متعددی از « نهج البلاغه » به آن اشاره فرموده است . گاه می گوید : « ای کاش ! معاویه شما را با لشکر خود معاوضه می کرد ، همچون معاوضه درهم و دینار ، ده نفر از شما را می گرفت و یک نفر از شامیان را به من می داد » .

و گاه می فرمود : « ای مرد نمایانی که مردانگی ندارید ... به خدا دوست داشتم که هرگز شما را نمی دیدم و نمی شناختم » .

و به راستی شاید نتوانیم در طول تاریخ رهبر برگزیده ای از اولیاء الله را پیدا کنیم که در مدت کوتاه حکومتش با این همه خصومت و کارشکنی و دشمنی و نامهربانی روبه رو شده باشد و این دردناکترین شکل مظلومیت است و از این جاست که گفته می شود « امام علی (علیه السلام) اول مظلوم عالم است^۳ » .

۱- سید اصغر ، ناظم زاده قلی ، تجلی امامت : تحلیلی از حکومت امیرالمومنین علی (علیه السلام) ، قم ، الهادی ، ۱۳۷۲ ، ص ۶۷۳ . برگرفته از بحارالانوار ، ج ۲۸ ، ص ۷۶ .
۲- همان ، بحارالانوار ، همان ، ص ۴۵ .
۳- ناصر ، مکارم شیرازی ، پیام امام امیرالمومنین (علیه السلام) ، ج ۵ ، چاپ خانه سرور ، انتشارات دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۸۵ ، صص ۱۵۷ - ۱۵۵ .

نتیجه گیری :

انسان موجودی اجتماعی است و از اجتماع بیشترین تاثیر را می پذیرد . بنابراین نیاز به الگوهای اجتماعی والا و برتری دارد . و از آنجایی که خداوند متعال بشر را در هیچ برهه ای از زمان به حال خود وانگذاشته و زمین را از حجت خویش خالی نگذاشته است انسانها با الگوگیری از این حجت های خدا که چراغ روشن در مسیر هدایت اند به هدف نهایی خلقت که رسیدن به سعادت و کمال است دست یابند .

فهرست منابع :

- * قرآن ، ترجمه الهی قمشه ای ، .
- * نهج البلاغه ، ترجمه محمد دشتی ، ج اول ، ۱۳۸۴ ، انتشارات دارالعلم ، چاپ قدس قم .
۱. ارشاد ، علی اکبر ، دانشنامه ی امام علی (علیه السلام) ، ج ۲ ، تهران ۱۳۸۲ ، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه ی اسلامی چاپ فرهنگ و ارشاد اسلامی .
 ۲. جرداق ، جرج ، امام علی صدای عدالت انسانی ، با ترجمه و توضیح سیدهادی خسروشاهی ، بوستان کتاب ، چاپ دوم ، ۱۳۸۷ .
 ۳. دشتی ، محمد ، امام علی و مسائل سیاسی ، انتشارات فرهنگی تحقیقاتی امیرالمومنین ، چاپ ۱۳۸۱ .
 ۴. طیبیان ، حسین ، امام علی (علیه السلام) از دیدگاه ابن ابی الحدید معتزلی ، کعبه دل ، چاپ دوم ، ۱۳۹۰ .
 ۵. مطلوبی ، سید اسماعیل ، زمینه تاریخی صدور فرمان حضرت علی (علیه السلام) به مالک اشتر ، چاپ دقت ، چاپ اول ۱۳۸۸ .
 ۶. معین ، محمد ، فرهنگ فارسی ، جلد اول ، آ - ح ، به اهتمام عزیز الله ، علیزاده ، انتشارات نامن ، چاپ دیبا ، چاپ دوم ، ۱۳۸۶ .
 ۷. مصباح زاده ، اسدالله ، شرح فرازهایی از وصیت نامه حضرت امام علی (علیه السلام) به امام حسن مجتبی (علیه السلام) ، ناشر طهارت ، چاپ دوم ، ۱۳۸۵ .
 ۸. محمدیان ، محمد ، جاودانه تاریخ (نگاهی به ابعاد شخصیت امیرالمومنین (علیه السلام) در بیانات امام خامنه ای) ، مرکز نشر انقلاب اسلامی ، چاپ دوم ، ۱۳۸۸ .
 ۹. مکارم شیرازی ، ناصر ، پیام امام امیرالمومنین (علیه السلام) ، چاپ خانه سرور ، انتشارات دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۸۵ .
 ۱۰. ناظم زاده قمی ، سید اصغر ، تجلی امامت - تحلیلی از حکومت امیرالمومنین (علیه السلام) ، دفتر نشر الهادی ، قم ، ۱۳۷۲ .